

” Пакушина Л. Наукова діяльність майбутніх вчителів-логопедів молодших курсів в умовах сучасного українського університету. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 4. С. 47-55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i4-006>.

Pakushyna L. Naukova diialnist maibutnix vchyteliv-lohopediv molodshykh kursiv v umovakh suchasnoho ukrainskoho universytetu [Scientific activity of future teachers-speech therapists of junior courses in the conditions of the modern ukrainian university]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 4. S. 47-55. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i4-006>.

УДК 378.091.212:001.89]:376-056.264
DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i4-006

Людмила ПАКУШИНА

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5930-8558>
pakushyn2007@vu.edu.edu.ua

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ-ЛОГОПЕДІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Анотація. Мета статті – представити особливості долучення студентів молодших курсів майбутніх вчителів-логопедів до здійснення початкових етапів наукової діяльності у процесі професійної підготовки в умовах університету. Для її досягнення спочатку розкрито сутність поняття «науково-дослідницька діяльність студентів», її види, залежно від залучення студентів до творчого процесу здобування нових знань, та її форми. Зазважено, що у результаті науково-дослідницької діяльності студентів послідовно формуються навички їх творчої дослідницької діяльності та відповідні дослідницькі компетенції, що дозволяють їм самостійно розв'язувати складні завдання. Такі новоутворення досягаються завдяки інтегруванню досліджень у навчальний процес. Проте таке інтегрування буває різним і призводить до кардинально різних результатів. Для отримання результату у вигляді активної участі студентів у творчому науковому процесі, необхідно відповідно організувати усі складові навчального процесу. Тобто такого навчання при якому процес здобування знань активно взаємодіє із науковою діяльністю здобувача освіти. Оскільки існує думка, що для студентів гуманітарних спеціальностей це можливо здійснити вже на перших курсах навчання, зроблено спробу довести, що майбутні вчителі-логопеди належать саме до гуманітарних спеціальностей. Потім представлено особливості організації навчальної й наукової діяльності студентів при вивченні курсу «Вступ до спеціальності та педагогічна деонтологія» у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького. Зазначено, що така навчально-наукова діяльність студентів удосконалює їх вміння працювати із науковою літературою та вчить оформляти результати свого теоретичного пошуку. Тим самим сприяє поступовому формуванню у них відповідних наукових компетенцій, які надзвичайно необхідні для розвитку інтересів подальшої творчої наукової роботи молодих людей.

Ключові слова: наукова діяльність; науково-дослідницька діяльність студентів; навчально-наукова робота; дослідницькі компетенції студентів; гуманітарні науки.

Liudmyla PAKUSHYNA

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5930-8558>
pakushyn2007@vu.edu.edu.ua

SCIENTIFIC ACTIVITY OF FUTURE TEACHERS-SPEECH THERAPISTS OF JUNIOR COURSES IN THE CONDITIONS OF THE MODERN UKRAINIAN UNIVERSITY

Abstract. The purpose of the article is to present the features of involving first-year students in the specialty "Speech Therapy" in the initial stages of scientific activity during their professional training at the university. To achieve this goal, the essence of the concept of "scientific research activities of students," along with its types and forms, is revealed. It is noted that as a result of students' scientific research activities, their creative research skills and relevant research competencies are consistently developed. The formation of these competencies in future specialists occurs through the integration of research into the educational process. However, this integration can vary, leading to significantly different results. To achieve active participation of students in the creative scientific process, it is necessary to carefully organize all components of the educational process. There is also an opinion that this can be done as early as the first years of study for students of humanitarian specialties. Therefore, an attempt is made to demonstrate that future speech therapists belong to humanitarian specialties. The article also discusses the peculiarities of organizing students' educational and scientific activities in the course "Introduction to the Specialty and Pedagogical Deontology" at Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University. It is noted that such educational and scientific activities improve students' ability to work with scientific literature and teach them how to formalize the results of their theoretical research. This contributes to the gradual development of the relevant scientific competencies needed to foster their interest in further creative scientific work.

Keywords: scientific activity; scientific and research activity of students; educational and scientific work; research competencies of students; humanities.

Постановка проблеми. Згідно Закону України «Про вищу освіту» невід'ємною складовою освітньої діяльності закладів вищої освіти, і особливо університетів, академій та інститутів, є наукова діяльність як наукових і науково-педагогічних працівників цих закладів, так і здобувачів вищої освіти [12]. Адаже кінцевим результатом освітньої діяльності таких установ є готові до продукування нових ідей та розв'язання складних комплексних проблем у суспільстві найбільш оптимальними методами та способами фахівці другого і третього (найвищого) рівнів освіти різних галузей діяльності.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про наукову та науково-технічну діяльність» термін «наукова діяльність» визначається як «інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання

нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження» [13].

Отже необхідність навчання здобувачів освіти, і майбутніх вчителів-логопедів у тому числі, «здійснювати наукові дослідження у різних її видах та формах» [1] залишається актуальною проблемою і потребує пошуку шляхів вирішення за сучасних умов розвитку суспільства.

Аналіз основних публікацій. Питання дослідницької та науково-дослідної діяльності студентів останні п'ятнадцять років активно вивчалися значною кількістю вітчизняних науковців, серед яких: Н. Гордій (2010), О. Набока (2010), Л. Петриченко (2010), Л. Ніколаєва (2011), О. Самсонова (2012), Ю. Лавриш (2013), О. Ярошенко (2016), О. Дороніна (2017), І. Варавя (2018), С. Цимбал-Славінська (2019), М. Головова та Ю. Єрмак (2021), І. Сінкевич, О. Мардупенко, А. Тульська, Є. Левін (2022), М. Кудла (2023), О. Черненко (2024), Т. Цегельник і В. Поліщук (2024) та багато інших. Завдяки цьому сутність поняття «науково-дослідницька діяльність» нині розглядається із різних позицій: 1) як діяльність, спрямована на отримання і використання нових знань (І. Варавя [1]; М. Головова та Ю. Єрмак [2]; О. Дороніна [3]); 2) як пошукова діяльність, що виражається у самостійному творчому дослідженні (Ю. Лавриш [8]); 3) як один із основних чинників якісної підготовки висококваліфікованих кадрів відповідного профілю (Л. Петриченко [11], О. Ярошенко [6]); 4) як один із основних компонентів підготовки майбутнього фахівця (М. Головова та Ю. Єрмак [2], І. Сінкевич, О. Мардупенко, А. Тульська [14]).

На думку О. Ярошенко, за сучасних умов науково-дослідницька діяльність студентів університетів, є «різноманітною та різноплановою за своїм призначенням» і може бути двох видів, залежно від ступеня залучення здобувача освіти до творчого процесу здобування нових знань та способів їх застосування. Перший вид – це «навчально-наукова робота, що виконується здобувачами освіти в обов'язковому порядку», оскільки є запланованою навчальними програмами певних навчальних дисциплін та освітніми компонентами програм підготовки здобувачів освіти. Прикладами такої роботи є: «підготовка рефератів, курсових робіт, кваліфікаційних бакалаврських та магістерських досліджень». Здобувачі освіти, які успішно виконують вимоги таких робіт автор відносить до «типологічної групи студентів» під назвою «базовий рівень дослідницької діяльності». Другий вид науково-дослідницької діяльності – це «науково-дослідницька робота непередбачена програмами та планами професійної підготовки майбутніх фахівців, прикладами якої є участь здобувачів освіти у студентських наукових гуртках, а також наукових дослідженнях різних наукових установ під керівництвом наукових співробітників». Здобувачі освіти, які досягають такого виду науково-дослідної роботи, автор відносить до групи студентів із «конструктивним рівнем дослідницької діяльності», а тих які продовжують цим займатися надалі після завершення навчання у ЗВО до групи «творчого рівня дослідницької діяльності». Щодо форм науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти О. Ярошенко зауважує, що вона може бути «індивідуальною, груповою чи колективною» [6, с. 12].

Науковиця О. І. Бульвінська, вивчаючи теоретичні аспекти комунікативної компоненти розвитку дослідницької компетентності студентів університетів, зауважує, що «метою науково-дослідницької діяльності студентів є придбання необхідних навичок творчої дослідницької діяльності, які забезпечують формування у них відповідних навичок самостійного прийняття рішень у розв'язанні задач». Тобто саме навчально-дослідницькі уміння й навички, якщо їх цілеспрямовано розвивати надалі призведуть до формування у здобувачів освіти дослідницької компетентності. Але «розвиток такої компетенції студентів в університетах досягається перш за все завдяки інтегруванню досліджень у навчальний процес» [6, с. 54-55]. Таке інтегрування може бути надзвичайно різноманітним і приводити до кардинально різних результатів: від пасивного сприйняття студентами результатів наукових досліджень і їх використання у своїй діяльності, до різних ступенів «активного залучення студентів до творчого наукового пошуку спільно із викладачами». Модель інтеграції наукових досліджень у навчальний процес університету, розроблена британським дослідником, професором М. Хейлі переконливо це демонструє і доводить, що для того, щоб студенти стали активними учасниками навчально-наукового процесу університету усі складові його організації мають забезпечити залучення студентів до «безпосередньої наукової діяльності разом із викладачем, де поділ ролей між ними зведено до мінімуму». Але при цьому автор зауважує, що «студенту, який вивчає точні дисципліни для долучення до досліджень в наукових лабораторіях, слід отримати досить великий багаж знань і умінь, тому така робота ведеться частіше на останніх курсах навчання. «Гуманітарні» ж студенти можуть бути залучені до наукової роботи, починаючи з перших курсів» [6, с. 56; 9].

Щоб зрозуміти до якої із категорій студентів належать майбутні вчителі-логопеди, слід спочатку розібратися із питанням, які існують класифікації наук та за якими критеріями відбувається групування наукових галузей.

В Енциклопедії сучасної України виділяють умовний поділ наукових галузей залежно від об'єкту пізнання на формальні, природничі, соціальні та гуманітарні. «Науки в яких використовують апріорні знання, на основі яких далі будують теорії формальних систем, що ґрунтуються на певних правилах називають формальними (логіка, математика, теоретична інформатика, теорія систем,

теоретична лінгвістика тощо). Природничі науки, які ще поділяють на фізичні (хімія, матеріалознавство, астрономія, фізика, науки про Землю тощо) і біологічні (науки про життя), дають опис, пояснення механізмів і передбачення природних явищ, що, в свою чергу, вивчають емпірично... Соціальні науки (соціологія, антропологія, археологія, економіка, політологія, суспільна географія тощо) – це низки наук, предметом вивчення яких є людські спільноти та взаємовідносини між людьми у них. Науки, що вивчають власне феномен людини та її поведінки в суспільстві отримав назву гуманітарних» [7]. За логікою такого групування логопедія, на нашу думку, як педагогічна наука, належить до соціальних наук, але оскільки у центрі її уваги перебувають особи із порушеннями мовлення, це наближає її до такої біологічної науки, як медицина. Таким чином, логопедія, на нашу думку, займає граничне положення між природничими та соціальними науками й, оскільки вивчає людину із порушенням мовлення, може називатися гуманітарною.

І цю думку підсилюють міркування дослідника С. Смоляк, який розмірковуючи над питанням класифікації наук, зауважує, що «у найзагальнішому вигляді прийнято виділяти два великі її розділи: сферу точних (природничих) дисциплін та сферу соціально-гуманітарних дисциплін». «Природничі науки – відповідають за вивчення зовнішніх по відношенню до людини природних явищ без внесення в них законів, введених людиною, тобто відмежовуючи те, що може довільно інтерпретуватись. Своєю конкретикою і об'єктивністю природничі науки дуже відрізняються від дисциплін гуманітарної та соціальної сфери. Гуманітарні науки вивчають людину з точки зору її духовної, культурної, моральної, громадської та розумової діяльності, часто ототожнюються або перетинаються з соціальними науками на підставі критеріїв об'єкту, предмету і методології вивчення. Соціальні (суспільні) науки вивчають аспекти буття людини в проекції на її громадську діяльність. Якщо в природничих науках важлива конкретність, то в соціально-гуманітарних, хоч і можлива деяка точність (наприклад, при описі історичної події), але важливішим є подання у всій можливій багатогранності та інтерпретації [15]. Отже, логопедія дійсно належить до соціально-гуманітарних дисциплін.

Також варто відмітити, що професійна підготовка вчителів-логопедів у нашій країні – відносно новий освітній і науковий напрям, започаткований, за даними С. Цимбал-Славінської, лише у ХХ столітті [15]. Тому питання науково-дослідної діяльності саме майбутніх вчителів-логопедів майже не вивчалися дослідниками. Проте у роботі Т. Цегельник та В. Поліщук знаходимо зауваження, що така діяльність майбутніх логопедів потребує оновлення відповідно до перетворень й інновацій, які відбуваються нині у системі загальної та професійної освіти через збільшення кількості дітей із порушеннями розвитку та поведінки [16, С. 178].

Мета статті – представити особливості залучення здобувачів спеціальної логопедичної освіти до безпосередньої науково-дослідницької діяльності вже з перших курсів навчання в університеті в межах вивчення такого обов'язкового компоненту освітньо-професійної програми підготовки як «Вступ до спеціальності та педагогічна деонтологія».

Методи дослідження: теоретичний аналіз, порівняння та систематизація інформації наукових джерел; спостереження за діяльністю студентів у процесі навчальних занять та аналіз продуктів їх самостійної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Переглянувши перелік та обсяг освітніх компонентів навчального плану спеціальності «016 Спеціальна освіта» Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (ЧНУ) запланованих на перший рік навчання здобувачів освіти (Таблиця 1), ми обрали саме курс «Вступ до спеціальності та педагогічна деонтологія» («ВС»), як найбільш доцільний для спроби інтегрувати логопедичні наукові дослідження у навчальний процес підготовки майбутніх вчителів-логопедів.

Термін «інтеграція» згідно зі Словником української мови означає «об'єднання чого-небудь у єдине ціле» [5]. Електронна версія Енциклопедії Сучасної України подає більш широке визначення цього поняття, зауважуючи, що термін має латинське походження (від лат. «integratio») і дослівно перекладається як «поповнення або відновлення». Тому означає «об'єднання будь-яких елементів в одне ціле, а також поєднання й координацію дій різних частин цілісної системи; процес взаємозближення і взаємодії окремих структур» [4]. Отже, восени 2023 та цієї ж пори 2024 року ми здійснили дві спроби об'єднання методів наукових досліджень із навчальним процесом університету, організовуючи таким чином навчально-наукову діяльність студентів.

Навчальний курс «ВС» став першою, у буквальному сенсі слова, навчальною дисципліною, яку почали вивчати студенти-першокурсники майбутні вчителі-логопеди у стінах ЧНУ на початку вересня 2024 року. Аналогічно, минулорічні студенти-першокурсники майбутні вчителі-логопеди у першому навчальному семестрі вивчали курс: «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» та педагогічна деонтологія». Проте за певних обставин його викладання було розпочато лише у жовтні. Зміст курсу ми вже представляли у наших попередніх публікаціях [10]. Хоча назви цих курсів майже ідентичні, проте їх зміст, мета та обсяги мають суттєві відмінності (Таблиця 1).

Таблиця 1.

**Перелік та обсяг освітніх компонентів навчального плану спеціальності «016 Спеціальна освіта»
Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького**

Шифр за ОПП	Назва освітнього компонента	Розподіл за семестрами			Кількість кредитів ЄКТС	Загальний обсяг
		Екзамени	Заліки	Курс. роб.		
1. Обов'язкові компоненти освітньо-професійної програми						
1.1. Цикл загальної підготовки						
ОК01	Українська мова за професійним спрямуванням	-	1	-	3	90
ОК2	Іноземна мова за професійним спрямуванням	2	1	-	6	180
ОК3	Історія українського державотворення	-	1	-	3	90
1.2. Цикл професійної підготовки						
ОК5	Анатомо-фізіологічні та клінічні основи корекційної роботи	1	-	-	7	210
ОК6	Вступ до спеціальності та педагогічна деонтологія	1	-	-	4	120
ОК8	Загальна і спеціальна педагогіка з історією	2	1	-	8	240

Обсяг цього річного курсу «ВС» дещо зменшений та становить 4 кредити тобто 120 годин, які включають 14 лекційних годин, 26 годин практичної роботи, 80 годин самостійної роботи студентів та підсумковий контроль – екзамен.

Згідно із завданнями нашого дослідження метою вивчення цього курсу вважаємо, по-перше: сприяння кращій адаптації студентів до умов навчання в університеті, шляхом ознайомлення їх із особливостями організації навчальної діяльності студентів згідно з державною законодавчо-нормативною базою та опанування базовими навичками навчально-наукової діяльності; по-друге: розкриття основних положень педагогічної етики та особливостей деонтології вчителя-логопеда в умовах сьогодення.

Структура курсу включає два розділи: перший – «Загально-теоретичні аспекти спеціальної освіти в Україні» і другий – «Етика та деонтологія спеціальної освіти». Звісно більш детально зупинимося на розкритті особливостей викладання першого розділу, оскільки саме у його змісті розкриваються й питання наукової діяльності студентів (Таблиця 2, Тема 1.3 занять з курсу за 2024 навчальний рік).

Таким чином у 2024 році курс «ВС» було розпочато представленням студентам на перших заняттях особливостей організації підготовки майбутніх вчителів-логопедів у Черкаському національному університеті відповідно до основних положень діючих галузевих законодавчих та нормативно-правових актів (Таблиця 2, Тема 1.1). Послідовно розглядаючи на лекційних заняттях основні положення Закону України «Про вищу освіту» та ілюструючи їх прикладами реалізації в нашому університеті, ми звичайно зупинилися й на розгляді статті 65 XI розділу цього державного документа й наголосили на тому, що «наукова, науково-технічна та інноваційна діяльність у закладах вищої освіти є невід'ємною складовою освітньої діяльності» і її «впровадження університетами, академіями та інститутами є обов'язковими» в Україні [12].

Відповідне практичне заняття ми присвятили розгляду особливостей наукової діяльності студентів. Для забезпечення його вдалого проведення нами були підготовлені відповідні методичні матеріали для самостійної роботи студентів, у яких в якості вступної частини було представлено інформацію щодо стилістичної диференціації української літературної мови, яка на відміну від діалектів є «унормованою, відшліфованою, вищою формою національної мови» й «обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, художню літературу, науку, освіту й побут» [18], підкреслюючи таким чином важливість грамотного використання української літературної мови при виконанні як наукової, так і навчальної діяльності. В основній частині методичних матеріалів представили студентам характеристику основних особливостей наукового стилю української мови, розкриваючи його функції, сферу використання, призначення, ознаки, засоби, підстилі (власне науковий, науково-популярний, науково-навчальний), а також жанри наукового та науково-навчального підстилів. Також у методичних матеріалах подали інформацію щодо особливостей написання такого жанру наукового підстилю як реферат, пошуку наукової інформації у мережі Інтернет та правилах цитування наукової інформації.

Таблиця 2.

Порівняння змісту першого розділу курсів «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» та педагогічна деонтологія» (2023 року) й «Вступ до спеціальності та педагогічна деонтологія» (2024 року)

Теми занять курсу «Вступ до спеціальності «Спеціальна освіта» та педагогічна деонтологія» 2023 р.	К-ть годин лекцій-них	К-ть годин практичних	К-ть годин самостійної роботи	Теми занять курсу «Вступ до спеціальності та педагогічна деонтологія» 2024 р.
	2023/2024 рр.	2023/2024 рр.	2023/2024 рр.	
Тема 1.1. Вступ. Вчитель-логопед та його учні		2/0	2/0	
Тема 1.2. Основні поняття спеціальної освіти	2/0		6/0	
Тема 1.3. Законодавчо-нормативна база підготовки фахівців зі спеціальної освіти в Україні	4/4	0/2	7/7	Тема 1.1. Вступ. Законодавчо-нормативна база підготовки фахівців зі спеціальної освіти в Україні.
Тема 1.4. Особливості навчальної діяльності сучасних студентів		2/2	5/8	Тема 1.2. Особливості навчальної діяльності сучасних студентів.
Тема 1.5. Написання реферату як вид навчальної та наукової роботи. Пошук наукових літературних джерел та особливості оформлення їх списку.		4/4	6/18	Тема 1.3. Особливості наукової діяльності сучасних студентів.
Тема 1.6. Академічна доброчесність студентів при виконанні різних видів навчальних робіт		2/2	10/9	Тема 1.4. Академічна доброчесність студентів при виконанні різних видів навчальних робіт.
Тема 1.7. Спеціальна педагогіка як основа спеціальної освіти та галузь наукового знання	2/2	4/4	6/6	Тема 1.5. Система спеціальної освіти в Україні та специфіка професійної діяльності логопеда.
Разом	8/6	14	48/48	

Безпосередньо на практичному занятті, після короткого обговорення вище зазначених питань, пояснили здобувачам освіти особливості виконання такого індивідуального науково-дослідного завдання, запланованого програмою курсу як написання та захист під час іспиту реферату за певною темою. Також до розгляду студентів було запропоновано орієнтовний перелік тем для написання рефератів, серед яких кожен із них мав можливість обрати ту, яка б відповідала власним інтересам. У цілому тематика рефератів охоплювала загальні питання спеціальної педагогіки та її історії, але ще й передбачала використання студентами знань загальних анатомо-фізіологічних та психологічних особливостей функціонування організму людини при описі особливостей різних варіантів його дизонтогенезу. Такий підхід дав можливість підсилити зв'язок цього педагогічного курсу із відповідними курсами освітньої програми підготовки майбутніх вчителів-логопедів, які викладалися у I та планувалися до викладання у II навчальних семестрах. Також ми спробували застосувати методику самостійного здобування знань через наукову діяльність, яка, на нашу думку, оптимально сприяє налаштуванню здобувачів спеціальної освіти на особливості саме логопедичної роботи.

Метою виконання такого індивідуального науково-дослідного завдання вважаємо необхідність: у першу чергу сформувати у студентів-першокурсників таких базових початкових вмінь творчої науково-дослідницької діяльності, як пошук та аналіз наукових джерел. Викладачі, які часто шукають наукову інформацію в мережі Інтернет добре знають як виглядають посилання саме на наукові літературні джерела і тому витрачають менше часу на цей процес. У студентів же, які раніше не виконували подібних завдань і мало замислювались над тим яка різниця існує між різними стилями, підстилями та жанрами української мови, такий пошук забирає на багато більше особистого часу. Крім того до переліку обраних ними джерел часто потрапляють джерела науково-популярного підстилю, який є небажаним при написанні саме наукових робіт. Тому, нині, проводячи спостереження за такою навчально-науковою діяльністю здобувачів освіти вже не перший рік, ми повністю переконані у тому, що для успішного їх навчання раціонально працювати із пошуковими системами Інтернету, важливо виділити час впродовж практичного заняття для безпосередньої демонстрації цього процесу, який бажано доповнити ще й відповідними коментарями щодо важливості вписування цитат науковців із додаванням власних думок. Також важливо на демонстраційних екранах відкривати такі наукові

джерела і концентрувати увагу здобувачів освіти ще й на тому, що усі наукові праці пишуться саме науковим стилем за єдиною подібною структурою, яка включає: актуальність питання, аналіз літературних джерел, виділення мети й завдання роботи, розкриття основних її результатів та підведення висновків. Досвід подібного минулорічного навчання студентів показує що, якщо не виділяти на це спеціального часу й не показувати студентам таких елементарних здавалося б особливостей наукової роботи в межах групового заняття, їх вміння шукати потрібну інформацію, аналізувати її зміст, виділяючи необхідні за темою теоретичні поняття та закони, залишаються на низькому рівні.

Також обов'язково звертаємо увагу здобувачів освіти на особливості оформлення списку використаних літературних джерел за вимогами відповідного Державного стандарту 2015 року, використовуючи аналогічні прийоми демонстраційної навчальної групової роботи. Для індивідуального відпрацювання таких вмінь, студенти отримують завдання самостійно відшукати не менше десяти літературних джерел за темою свого майбутнього реферату, вписати з них цитати в яких розкривається сутність понять, а потім оформити список використаних джерел відповідно до вимог. Таке завдання вони можуть розпочати виконувати ще під час практичного заняття, а потім доробити вже в домашніх умовах. Для успішного виконання студентами таких завдань у Гугл-класі курсу заздалегідь розміщуємо усі необхідні довідникові матеріали.

Ще одне практичне заняття присвячуємо питанням академічної доброчесності здобувачів освіти, оскільки це питання також є важливим для їх наукової діяльності. В якості домашніх завдань до цього заняття пропонуємо студентам дати відповіді на три основні запитання: «1. Що таке академічна доброчесність? Як Ви розумієте це поняття? 2. Фальсифікація, фабрикація, списування – чи корисно це майбутньому фахівцю і чому? 3. Що таке плагіат і як його виявляють?». Відповіді на ці питання пропонуємо оформити у вигляді трьох коротких формальних Есе, які також студентам самим необхідно перевірити на плагіат за допомогою самостійно знайдених в системі Інтернет програм перевірки тексту на плагіат. Нажаль, останнім часом безкоштовно це зробити стає все складніше. Проте будь-яка система перевірки на плагіат дає кілька безкоштовних спроб, якими й можна скористатися. Такі завдання допомагають здобувачам освіти усвідомити, що сучасні системи перевірки текстів на плагіат дійсно показують яким є текст: унікальним чи таким, що запозичений із інших текстових джерел. Відповідно це дає можливість зрозуміти, що у сучасних умовах розвитку науки та техніки надзвичайно важливо кожному дотримуватися вимог академічної доброчесності як у процесі здобування освіти, так і при виконанні професійних обов'язків.

Надалі студенти мають самостійно до кінця семестру працювати над написанням реферату, вивчаючи другий розділ курсу. Звісно, така робота також потребує допомоги й контролю з боку викладача, оскільки науковцям-початківцям зазвичай легко перейти від досліджень понять, зазначених у темі, на опис інших близьких понять, які насправді не є предметом їх дослідження, але інформація щодо них є легкодоступною в інформаційних системах. Також у здобувачів освіти молодших курсів часто на початкових етапах виникають проблеми із оформленням цитувань у текстах рукописів. Складно їм буває й технічно-правильно оформляти роботу за допомогою комп'ютерної техніки. Тому викладачу необхідно обов'язково хоча б один раз впродовж викладання курсу переглянути усі роботи студентів, відкоригувавши їх зміст і написавши при цьому відповідні зауваження та індивідуальні рекомендації щодо пошуку інформації й оформлення роботи. Це кропітка педагогічна діяльність, що потребує відповідних затрат позанавчального часу викладача, але вона важлива для подальшого справжнього успішного включення студентів у науково-дослідницьку діяльність закладу вищої освіти.

У цей час було б добре також оголосити студентам про необхідність звітувань щодо написання реферату в межах вкладок самостійної роботи студентів у «Гугл»-класі курсу. У такому разі, кожен студент зміг би регулярно впродовж навчального семестру опрацьовувати певні літературні джерела та кріпити виконані частини свого реферату у «Гугл»-класі. Викладач також зміг би спостерігати за виконанням студентами індивідуальних науково-дослідницьких завдань, помічати помилки, спільні для всіх студентів при написанні рефератів, писати індивідуальні коментарі, заохочення та зауваження здобувачам освіти по їх конкретним письмовим роботам, здійснювати спільні зауваження із цього приводу під час подальших практичних занять та у період перед іспитом, а потім за необхідності повертатися до обговорення із усією групою студентів складних моментів написання й оформлення реферату. Проте, нажаль ні у минулому, ні у цьому навчальному семестрі нам не вдалося реалізувати це практично. Оскільки умови військового стану у державі суттєво впливають на умови навчального процесу в закладах освіти, часто призводять до скорочення аудиторного навчального часу роботи викладачів зі студентами через повітряні тривоги, а також через проблеми збереження енергоресурсів країни у таких умовах. Тому подальша наша робота зі студентами здійснювалася вже після завершення усіх занять курсу, в умовах групових чи індивідуальних он-лайн консультацій, а також коротких індивідуальних офлайн-консультацій вже безпосередньо перед самим іспитом. Це призводило до

значного перевантаження викладача у період підготовки до іспиту. Але у процесі такої спільної роботи зі студентами над рефератами ми зрозуміли, що практично усі наші здобувачі освіти тривалий час вважають, що написати реферат, означає переписати чийсь думки, користуючись ресурсами мережі Інтернет, не утруднюючи себе виділенням імен цих авторів. Тобто представити усю знайдену інформацію як власні тексти. Лише після виконання описаних нами вище практичних занять та проходження відповідних індивідуальних консультацій викладача, у процесі безпосередньої роботи над своїм рефератом вони починають розуміти, що необхідно виписувати окремі цитати науковців із зазначенням авторства. Але й після цього ще дехто із них формує текст своєї роботи виключно на основі виписаних цитат науковців, не позначаючи при цьому їх авторів. Є серед них й такі, які розуміючи, що треба перефразувати думки авторів, хоч і дотримуються такої вимоги, проте також не вказують авторів ідей і не додають до цих ідей жодних власних коментарів. Якщо студенти стикаються із проблемою малої кількості літератури у мережі Інтернет стосовно їх теми дослідження, то зміст їх реферату залишається неприпустимо коротким і знову потребує рекомендацій педагога.

Отже, організована таким чином наша робота, дала нарешті у 2024 році позитивні результати у вигляді достойних доповідей більшості студентів і достатньо високих рівнів технічно правильного оформлення текстів їх рефератів. Нажаль минулорічний досвід нашої роботи був дещо іншим: у багатьох студентів тексти склалися із думок авторів без відповідних коментарів чи ремарок студентів, у самих текстах були відсутні посилання на авторів, у змісті рефератів зустрічалися терміни, які не були предметом дослідження відповідно до теми роботи.

Висновки. Таким чином, згідно наших спостережень сучасні студенти-першокурсники, навіть найбільш старанні, практично не вміють працювати із літературними джерелами та оформляти за допомогою комп'ютерної техніки результати своїх теоретичних досліджень. І ця проблема не минає сама собою. Ми помітили, що якщо не навчити цього першокурсників, то на більш старших курсах, коли є потреба написати курсову роботу, ця проблема активно проявляється і потребує від наукових керівників здобувачів освіти організації аналогічної описаній нами вище індивідуальної роботи майже із кожним студентом. Якщо ж такі базові навички наукової діяльності здобувачів освіти сформовані вже на молодших курсах, то це сприяє появи у них на старших курсах відповідної літературної та технічної впевненості й елементів творчості, які вже є проявом їх наукових компетенцій. Подальший розвиток таких компетенцій студентів сприяє формуванню у них відповідної компетентності, необхідної для розвитку інтересів до подальшої наукової роботи молодих людей. Тому дослідження особливостей подальшого формування наукових компетенцій майбутніх вчителів-логопедів в умовах навчання в університеті та їх етапність є темою для наших подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

1. Варава І. М. Особливості науково-дослідницької діяльності студентів як суб'єктів вищої освіти. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Зб. наук. пр. Вип. 52. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. С. 247-250. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5309>
2. Головкова, М. М., Єрмак, Ю. І. Організація науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 2021. № 2(1). С. 117-123. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-18>
3. Дороніна О. А. Роль наукової діяльності студента у формуванні компетенцій сучасного фахівця в сфері економіки та управління. *Економіка і організація управління*. 2017. Вип. 4. С. 207-215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_4_21
4. Інтеграція. *Енциклопедія Сучасної України: веб-сайт*. URL: <https://esu.com.ua/article-12384>
5. Інтеграція. *Словник UA: веб-сайт*. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?swrd=інтеграція>
6. Концепція та методологія реалізації науково-дослідницької діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу університетів : монографія / авт. : О.І. Бульвінська, Н.О. Дівінська, Н.О. Дяченко, О.В. Жабенко, І.О. Линьова, Ю.А. Скиба, Г.П. Чорнойван, О.Г. Ярошенко ; за ред. О.Г. Ярошенко. Київ : Інститут вищої освіти НАПН України, 2016. 178 с. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon.-Konc-ta-metod-nauk-dosl_diyaln-subyektiv-Univs_IVO-NAPN-2016-178s.pdf
7. Кримський С. Б., Мриглод. І. М. Наука. *Енциклопедія Сучасної України*. 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-70774#start>
8. Лавриш Ю. Е. Особливості організації науково-дослідницької діяльності студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія: Філологія. Педагогіка. 2013. Вид. 2. С. 72-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vntufil_2013_2_13
9. Mick Healey M. Linking discipline-based research and teaching through mainstreaming undergraduate research. 2009. URL: https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/team/internet/website/sandbox/reiventionjournalfile/cetl/resources/linking_discipline-based_research_and_teaching_through...pdf
10. Пакушина, Л., Светлова, О., Завгородня, В. Формування готовності студентів молодших курсів спеціальності «016. Спеціальна освіта» до роботи з дітьми із особливими освітніми потребами у сучасних умовах закладу

- вищої освіти. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2024. Вип. 12(10). С. 35-42. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-005>
11. Петриченко Л. О. Розвиток науково-дослідної роботи студентів у вищому навчальному закладі як умова активізації їх професійного становлення. *Наукові записки кафедри педагогіки*. 2010. Вип.24. С. 125-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzkr_2010_24_18
 12. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014. №1556-VII. Дата оновлення 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
 13. Про наукову та науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2025. № 848-VIII. Дата оновлення 01.01.2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
 14. Сінкевич І. В., Мардупенко О.О., Тульська А. Г., Левін Є. Д. Роль науково-дослідної роботи студентів в навчальному процесі. *Інтегровані технології та енергозбереження*, 2022. №4. С. 73-80. URL: <http://ite.khpi.edu.ua/article/view/272048>
 15. Смоляк С. Класифікація наук. *Український соціон: веб-сайт*. 2016. URL: <https://ukrsocion.org/2016/01/31/%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA/>
 16. Цимбал-Слатвінська С. Етапи становлення професійної підготовки майбутніх логопедів у системі спеціальної освіти. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-65-2019-64.pdf>
 17. Цегельник Т., Поліщук В. Професійна підготовка майбутніх логопедів у ЗВО України: актуальність оновлення та організації науково-дослідної та практичної діяльності студентів. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 68. Т. 2. С. 178-181. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/68/part_2/38.pdf
 18. Шевчук С. В., Кабиш О.О., Клименко І. В. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. Київ: Алерта, 2017. 544 с. URL: https://pidru4niki.com/1417012040524/dokumentoznavstvo/ponyattya_literaturnoyi_movi#159

References

1. Varava I. M. Osoblyvosti naukovo-doslidnytskoi diialnosti studentiv yak subiektiv vyshchoi osvity. Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy. *Zb. nauk. pr. Vyp. 52*. Kyiv-Vinnytsia: TOV firma «Planer», 2018. S. 247-250. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5309>
2. Holovkova, M. M., Yermak, Yu. I. Orhanizatsiia naukovo-doslidnytskoi diialnosti здобувачів вищої освіти. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*, 2021. 2(1), S. 117-123. <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-18>
3. Doronina O. A. Rol naukovo diialnosti studenta u formuvanni kompetentsii suchasnoho fakhivtsia v sferi ekonomiky ta upravlinnia. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*. 2017. Vyp. 4. S. 207-215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eiou_2017_4_21
4. Intehratsiia. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy: veb-sait. URL: <https://esu.com.ua/article-12384>
5. Intehratsiia. *Slovyk UA*: veb-sait. URL: <https://slovyk.ua/index.php?sword=інтеграція>
6. Kontseptsiiia ta metodolohiia realizatsii naukovo-doslidnytskoi diialnosti subiektiv navchalno-vykhovnoho protsesu universytetiv : monohrafiia / avt. : O.I. Bulvinska, N.O. Divinska, N.O. Diachenko, O.V. Zhabenko, I.O. Lynova, Yu.A. Skyba, H.P. Chornoivan, O.H. Yaroshenko ; za red. O.H. Yaroshenko. Kyiv : Instytut vyshchoi osvity NAPN Ukrainy, 2016. 178 s. URL: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/mon.-Konc-ta-metod-nauk-dosl_diyaln-subyektiv-Univs_IVO-NAPN-2016-178s.pdf
7. Krymskyi S. B., Mryhloд. I. M. Nauka. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-70774#start>
8. Lavrysh Yu. E. Osoblyvosti orhanizatsii naukovo-doslidnytskoi diialnosti studentiv vyshchykh navchalnykh zakladiv. *Visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiy politekhnichnyi instytut»*. Seriia: Filolohiia. Pedahohika. 2013. Vyd. 2. S. 72-76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vntufil_2013_2_13
9. Mick Healey. Healey M. Linking discipline-based research and teaching through mainstreaming undergraduate research. 2009. URL: https://warwick.ac.uk/fac/cross_fac/iatl/team/internet/website/sandbox/reiventionjournalfile/ctl/resources/linking_discipline-based_research_and_teaching_through...pdf
10. Pakushyna, L., Svetlova, O., Zavhorodnia, V. Formuvannia hotovnosti studentiv molodshykh kursiv spetsialnosti «016. Spetsialna osvita» do roboty z ditmy iz osoblyvymy osvitnimy potrebamy u suchasnykh umovakh zakladu vyshchoi osvity. *Osvita. Innovatyka. Praktyka*. 2024. 12(10). S. 35-42. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol12i10-005>
11. Petrychenko L. O. Rozvytok naukovo-doslidnoi roboty studentiv u vyshchomu navchalnomu zakladi yak umova aktyvizatsii yikh profesiinoho stanovlennia. *Naukovi zapysky kafedry pedahohiky*. 2010. Vyp. 24. S. 125-130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzkr_2010_24_18
12. Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014. №1556-VII. Data onovlennia 01.01.2025 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
13. Pro naukovu ta naukovo-tekhnichnu diialnist: Zakon Ukrainy vid 26.11.2025. № 848-VIII. Data onovlennia 01.01.2025 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>
14. Sinkevych I. V., Mardupenko O.O., Tulska A. H., Levin Ye. D. Rol naukovo-doslidnoi roboty studentiv v navchalnomu protsesi. *Intehrovani tekhnologii ta enerhoberezhennia*, 2022. №4. S. 73-80. URL: <http://ite.khpi.edu.ua/article/view/272048>
15. Smoliak S. Klasyfikatsiia nauk. *Ukrainskyi sotsion: veb-sait*. 2016. URL: <https://ukrsocion.org/2016/01/31/%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F-%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA/>

16. Tsybal-Slatvinska S. Etapy stanovlennia profesiinoi pidhotovky maibutnikh lohopediv u systemi spetsialnoi osvity. Naukovyi visnyk MNU Imeni V. O. Sukhomlynskooho. Pedagogichni nauky. № 2 (65), 2019 URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-65-2019-64.pdf>
17. Tsehelnik T., Polishchuk V. Profesiina pidhotovka maibutnikh lohopediv u ZVO Ukrainy: aktualnist onovlennia ta orhanizatsii naukovo-doslidnoi ta praktychnoi diialnosti studentiv. Innovatsiina pedahohika. Vypusk 68. Tom 2. 2024. С. 178-181. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/68/part_2/38.pdf
18. Shevchuk S. V., Kabysh O.O., Klymenko I. V. Suchasna ukrainska literaturna mova: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Alerta, 2017. 544 с. URL: https://pidru4niki.com/1417012040524/dokumentoznavstvo/ponyattya_literaturnoyi_movi#159

| Матеріал надійшов до редакції: 12.03.2025 р. | Прийнято до друку: 30.03.2025 р. | Опубліковано: 30.04.2025 р. |

This work is licensed under a Creative Commons License Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License (CC BY-NC-SA 4.0).